

Temanotat

Somalia: Sikkerhet og konflikt i sør

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Somalia: Sikkerhet og konflikt i sør**

SUMMARY

The general security situation in parts of Somalia remains volatile, but AMISOM and Ethiopian forces have gained control of several strategic cities during the first six months of 2012. In August 2011 Al-Shabaab withdrew from central parts of Mogadishu, and in the end of December 2011 Ethiopian forces took control of Beled Weyne. In February 2012 Shabaab withdrew from Baidoa in Bay region, and later on Huddur in Bakool. In the end of May 2012 AMISOM and TFG advanced on the Afgoye-corridor and Shabaab-forces withdrew from the settlements and Afgoye city, and in June 2012 Shabaab withdrew from Afmadow in Lower Juba.

Even though UN has declared that the famine was over in February 2012, the levels of malnutrition are still high in many vulnerable communities, and the humanitarian situation remains difficult. According to the UN nearly 1.4 million Somalis are internally displaced, and about 2.3 million are in need of humanitarian assistance, down from some 3.7 million in late 2011.

The improved situation stems from massive international humanitarian aid, a good harvest, lower food prices and increased power of purchase in South Somalia. UN still expects a deterioration of the humanitarian situation during the summer of 2012, should the rains fail and the offensive against Shabaab draw out. It is primarily the combination of conflict and draught that causes humanitarian crises in Somalia.

SAMMENDRAG

Sikkerhetssituasjonen i deler av Sør-Somalia er labil, men AMISOM og etiopiske stryker har vunnet terreng i løpet av første halvår av 2012. Al-Shabaab trakk seg ut av Mogadishu i august 2011. Etiopiske styrker inntok Beled Weyne i desember 2011, Baidoa i februar 2012, og deretter Huddur i Bakool. AMISOM inntok Afgoye-korridoren og Afgoye by i slutten av mai og i begynnelsen juni 2012 trakk Shabaab seg ut av Afmadow i Nedre Juba.

Den humanitære situasjonen er ifølge FN fortsatt vanskelig i flere deler av landet, selv om hungersnøden ble erklært over i februar 2012. Man regner med at ca. 2,3 millioner mennesker har behov for matvarehjelp. Det er en nedgang fra rundt 3,7 millioner ved slutten av 2011. Anslagsvis 1.4 millioner er internt fordrevne.

Årsaken til bedringen er den massive internasjonale humanitære støtten, gode avlinger, lavere matpriser og økt kjøpekraft i Sør-Somalia. Likevel frykter FN at den humanitære situasjonen vil forverres utover sommeren hvis regnet uteblir og offensiven mot Shabaab blir langvarig, for det er kombinasjonen av konflikt og tørke som i første rekke skaper humanitære kriser i Somalia.

INNHold

1. Innledning	5
2. Sikkerhetsmessige forhold	5
2.1 Sammenfatning av den politiske utviklingen	6
2.2 Humanitære forhold.....	6
2.3 Antall somaliske flyktninger i regionen	7
3. Overgrep mot sivile og rapportering av brudd på menneskerettighetene ...	7
4. Myndighetsutøvelse	9
4.1 Poli- og ordensmakt	10
5. Bevegelsesfrihet	11
6. Hvor har internasjonale organisasjoner tilgang?	12
7. Mogadishu	13
7.1 Kriminalitet i Mogadishu.....	15
7.2 Operererer Shabaab åpenlyst i Mogadishu?	16
7.3 Sivile tap i Mogadishu.....	16
7.4 Situasjonen i Sør-Somalia utenom Mogadishu.....	17
7.5 Galgaduud og Mudug	18
7.5.1 <i>Regionalstaten Galmudug</i>	19
7.5.2 <i>Regionalstaten Himaan & Heeb</i>	20
7.6 Hiraan	20
7.7 Bay og Bakool	20
7.8 Midtre Shabeelle.....	20
7.9 Nedre Shabeelle og Afgoye-korridoren.....	20
7.10 Gedo- og Juba-regionene.....	21
8. Referanser	22

1. INNLEDNING

Dette temanotatet har fokus på sikkerhetsmessige forhold i Sør-Somalia, med hovedvekt på situasjonen i Mogadishu. Maktforholdene og sikkerhetssituasjonen i blant annet Mogadishu er endret siden høsten 2011, men styrkeforholdet og situasjonen i andre fylker og distrikter er i stadig endring og kan skifte i løpet av få dager. Informasjonen og analysene i dette notatet som er knyttet til hvilke grupper som har kontroll over ulike områder kan derfor være uaktuelle i løpet av kort tid. Det er dessuten vanskelig å få et fullstendig, objektivt bilde av hva som foregår i de delene av landet som kontrolleres av Shabaab. Rapporteringen om situasjonen i områdene i sør hvor kenyanske styrker rykket inn i oktober 2011, er også begrenset.

For å kunne tegne et så balansert og representativt bilde av de aktuelle problemstillingene som mulig, er informasjonen i temanotatet bygget på hentet fra ulike kilder. Dels er notatet basert på offentlig tilgjengelige informasjon i form av publikasjoner, trykte og nettpubliserte, og dels på intervjuer med representanter for både internasjonale organisasjoner, somaliske organisasjoner og somaliske ressurspersoner i Mogadishu og Nairobi i februar 2012. Informasjonen i notatet er oppdatert frem til 26. juni 2012.

Alle våre samtalepartnere ble gjort kjent med at opplysningene ville bli offentliggjort. Det fikk Landinfo samtykke til, men de fleste kildene ønsket ikke å bli sitert med navn eller funksjon. Etter avtale med disse, refereres de til i anonymisert form. For å unngå gjenkjennelse er de heller ikke ført opp i referanselisten.

2. SIKKERHETSMESSIGE FORHOLD

Uforutsigbarhet og syklisk konflikt har preget Sør-Somalia gjennom en årrekke, og den politiske og militære situasjonen er, ifølge velorienterte observatører, fortsatt sammensatt (intervjuer i Nairobi og Mogadishu februar 2012).¹ Offensiven mot Shabaab som ble innledet i februar 2011 har imidlertid vært vellykket, særlig i Mogadishu, dessuten har AMISOM-soldater, TFG-allierte og kenyanske styrker – som formelt ble innlemmet i AMISOM i mai 2012 – rykket inn i flere andre strategisk viktige byer (UN Security Council 2012). Etiopiske styrker inntok Beled Weyne i Hiraan i desember 2011, Baidoa i Bay-regionen februar 2012, og deretter Huddur i Bakool. AMISOM inntok Afgoye-korridoren og Afgoye by i Nedre Shabeelle slutten av mai, og i begynnelsen juni 2012 trakk Shabaab seg ut av Afmadow i Nedre Juba. 26. juni 2012 inntok AMISOM og TFG byen Bal'ad i Midtre Shabeelle, som er et viktig knutepunkt og et avgjørende skritt i retning av å innta fylkeshovedstaden Jowhar (Somalia Report 2012).

Men å erobre territorium er én ting, den store utfordringen for myndighetene er å fylle det administrative tomrommet etter Shabaab og få på plass fungerende

¹ Frykt, og ikke en svært stor hær, er en viktig forklaring på Shabaabs kontroll i det sørlige Somalia. Gruppen kontrollerer i stor grad bare viktige knutepunkt (*accesspoints*) i Somalia.

administrasjon og tjenester til innbyggerne (Smith 2012; samtaler med kilder i Mogadishu og Nairobi i februar 2012).

På tross av at Shabaab har mistet fotfestet i sentrale byer og er på vikende front mange andre steder, har de fortsatt grep på landsbygda. Samtidig er bevegelsen utvilsomt militært svekket, og knapt noen observatører tror at Shabaab kan gjenvinne den posisjonen de tidligere hadde. Tilbaketrekningen fra Mogadishu og de andre byene innebærer likevel ikke at bevegelsen er nedkjempet (Beerdhige 2012b, Lough 2012, Marchal 2012). Shabaab gjennomfører jevnlig terroraksjoner både i hovedstaden og de andre byene de har trukket seg ut av. Selvmordsbombere, granater, veibomber og improviserte eksplosiver rammer også sivile. Myndighetene og regjeringshæren sliter fortsatt med manglende samordning i kommando- og kontrollstrukturen, og med udisiplinerte regjerings soldater som er ansvarlig for en rekke kriminelle handlinger mot sivile.

Til tross for dette er sikkerheten i Mogadishu blitt gradvis bedre. Folk vender tilbake, det er økt økonomisk aktivitet og det pågår bygge- og rehabiliteringsarbeid. Imidlertid er det ingen tvil om at AMISOMs innsats har vært avgjørende for den militære offensiven, og overgangsregjeringens overlevelse.

Bedre sikkerhet har også gjort det mulig for FNs generalsekretærs spesialutsending for Somalia å etablere seg i Mogadishu. FN har dessuten økt sin tilstedeværelse i Somalia, og koordineringen av det humanitære arbeidet fra Mogadishu er styrket. Tyrkia har åpnet ambassade i Mogadishu, og både tyrkiske myndigheter og frivillige organisasjoner er svært aktive i hjelpe- og rehabiliteringsarbeid.

2.1 SAMMENFATNING AV DEN POLITISKE UTVIKLINGEN

Høsten 2011 ble de sentrale aktørene² i Somalia enige om et politisk veikart som leder frem til valg av nytt parlament og president i løpet av sommeren 2012, etter en overgangsperiode som ble innledet i 2004. Et grunnlovskast som legger til rette for en føderalstat, er også fremlagt. 135 tradisjonelle ledere er samlet i Mogadishu for å utpeke delegatene til den grunnlovsgivende forsamlingen. Disse lederne skal også utpeke representanter til nasjonalforsamlingen som får ansvaret for å velge president og parlamentspresident. Det nye parlamentet skal bestå av 225 seter, som er en halvering av dagens antall.

2.2 HUMANITÆRE FORHOLD

Hovedutfordringen for sivilbefolkningen i store deler av Sør-Somalia er den humanitære situasjonen. Denne vurderingen deles av velorienterte observatører og Somalia-kjennere (samtaler i Nairobi i mars 2011, og i Nairobi og Mogadishu februar 2012). Humanitære forhold henger tett sammen med politiske og sikkerhetsmessige forhold i Somalia, som i de fleste andre konfliktrammede områder. Humanitære aktører får ikke tilgang på bakken uten en relativt tilfredsstillende sikkerhetssituasjon, og det er fortsatt flere områder hvor internasjonale hjelpeorganisasjoner er utestengt av Shabaab. Ifølge FN er det ca. 1,4 millioner internt fordrevne i hele Somalia. Nesten 200 000 av disse befinner seg i

² Avtalen ble undertegnet av statsminister Abdiweli, lederne i Puntland og Galmudug, lederen for Ahl al-Sunna wal-Jama'a, FNs spesialutsending til Somalia, representanter for Den arabiske liga, Den afrikanske unionen og IGAD (Inter-Governmental Authority on Development). Al-Shabaab er ikke del av avtalen.

Mogadishu. Anslagsvis 2,4 millioner somaliere har behov for humanitær bistand (FSNAU 2012b). Dette er en nedgang på 35 % (fra 3,7 millioner) i løpet av det siste halvåret. Kjøpekraften i hovedstaden har økt, og matvareprisene de fleste stedene i landet er redusert (FSNAU 2012a).

Valutaen synes å ha stabilisert seg etter kursfallet i 2007. Det hadde dramatiske konsekvenser for befolkningens levekår – valutaens verdi falt med mer enn 140 % på mindre enn ett år.³

Mange somaliere er avhengige av månedlige pengeoverføringer fra slektninger i utlandet for å få endene til å møtes (intervjuer i Nairobi, mars 2009 og mars 2011). Den internasjonale finanskrisen satte sine spor også her, og i 2009 antok man at overføringene var redusert med 25 % (internasjonal kilde i Nairobi, e-post 5. juni 2009).

Dagliglivet for folk flest er sammensatt. Anslag viser at 80 % av den voksne befolkningen har mobiltelefoner. Elektrisitetsforsyningen fungerer i byene (for dem som kan betale), og forretningslivet er til dels blomstrende. 23 % av innbyggerne i Mogadishu er på Internett daglig. Radiostasjoner sender lokalt på FM-båndet, blant annet har den TFG-driftede stasjonen Radio Mogadishu sendinger 18 timer i døgnet.

Tilhørighet og bånd til klaner som har fotfeste innen handel og annen virksomhet gir muligheter som for eksempel mange internt fordrevne ikke har. De fattigste må nedprioritere skolegang for barna, og fordi vann og elektrisitet også koster penger, er de, i likhet med internt fordrevne, henvist til skoletilbud og annen bistand i regi av veldedige organisasjoner.

2.3 ANTALL SOMALISKE FLYKTNINGER I REGIONEN

I følge UNHCR (2012b) var det i mai 2012 523 856 somaliske flyktninger i Kenya, ca. 440 000 av disse bor i flyktningleirene i Dadaab. I Etiopia er det 194 500 og i Jemen 213 000 somaliske flyktninger.

3. OVERGREP MOT SIVILE OG RAPPORTERING AV BRUDD PÅ MENNESKERETTIGHETENE

Til tross for at tilgangen på informasjon og overvåkingen av menneskerettighets-situasjonen i Somalia har endret seg i positiv retning de senere årene, er fraværet av internasjonale observatører med hovedansvar for systematisk overvåking av brudd på menneskerettigheter fortsatt et problem.

De lokale menneskerettighetsorganisasjonene har de senere årene ikke publisert detaljerte rapporter på internett av frykt for egen sikkerhet. Menneskerettighetsorganisasjonen Elman, som er basert i Mogadishu, publiserer for eksempel kun

³. Fra oktober 2008 økte shillingens verdi med 3 % fra 35 225 SoSh per dollar til 34 067 SoSh per dollar i desember 2008. Fra desember 2008 til februar 2009 økte verdien ytterligere til ca. 28 000 SoSh per dollar, og per mai 2011 var det en nedgang til ca. 32 000 . I mai 2012 økte shillingens verdi til ca. 22 000 SoSH per dollar. Det er visse regionale variasjoner, og den oppgitte kursen er fra Mogadishu FSNAU (2012a).

generelle rapporteringer og henvisninger til somaliske nyhetsmeldinger på sin nettside.⁴ TFG har også tidvis hindret menneskerettighetsobservatører i deres arbeid (HRW 2011, s. 9).

Landinfo har drøftet spørsmål knyttet til lokale organisasjoners objektivitet og informasjonsformidling generelt med ulike internasjonale og somaliske ressurspersoner gjentatte ganger. Samtlige samtalepartnere har påpekt at både menneskerettighetsgrupper og andre frivillige organisasjoner i stor grad gjenspeiler det somaliske samfunnet, hvor klanlojalitet er et viktig element. Negative holdninger og manglende forståelse for eksempelvis minoritetsgruppene og deres situasjon – selv i områder hvor de utgjør en stor del av lokalsamfunnet – kan derfor bidra til at overgrep mot disse gruppene i liten grad blir gjenstand for oppmerksomhet fra storsamfunnets side og videreformidlet til utenlandske observatører.

I februar 2012 tok Landinfo disse spørsmålene opp med representanter for en lokal menneskerettighetsorganisasjon i Mogadishu. Talspersonene mente at de seriøse aktivistene ikke lar seg påvirke av klanlojalitet, og la også vekt på at mye av deres eget arbeid og rapportering handler om internt fordrevne og deres kår – og svært mange av disse tilhører minoriteter. På den andre siden forklarte talspersonene at de ikke kunne arbeide uten støtten (og beskyttelsen) de hadde fra sin klan. Det er derfor nærliggende å tenke at kritikkverdige forhold som involverte klanen de var avhengig av, ikke uten videre kunne tas opp i det offentlige rom.

Et annet viktig moment er at informasjons- og nyhetsformidling er politisert. Konkurransen blant mange frivillige organisasjoner om midler fra internasjonale givere, er også en faktor som kan farge situasjonsbeskrivelsene. Ifølge en internasjonal observatør med journalistbakgrunn er rapportene utenverdenen får ofte basert på ett synspunkt, og i områder hvor Shabaab har kontroll, kan journalister være redde for å rapportere fordi Somalia er et så gjennomiktig samfunn (intervju i Nairobi, 18. mars 2010, intervjuer i Nairobi i mars 2011). Det somaliske journalistforbundet peker også på at det er mange områder i sør hvor journalister ikke våger å reise inn (NUSOJ 2011, 2012). Man kan derfor sette spørsmålstegn ved kildeomfanget. Det er ofte uklart om én og samme kilde er opphav til informasjonen som presenteres, eller om det faktisk foreligger ulike kilder som formidler uavhengig av hverandre. Det er derfor fortsatt vanskelig å få et fullstendig, objektivt bilde av hva som foregår i Sør-Somalia, og særlig de Shabaab-kontrollerte områdene.

Sivile i Mogadishu drepes og skades enten fordi de er i nærheten av et mål for en selvmordsbombe, en bilbombe eller et granatnedslag, eller fordi de kommer i kryssilden mellom stridende parter. Det er imidlertid sjelden tilfeldige sivile er mål for slike attentater.

Attentatsforsøk og snikmord på politiske motstandere og ressurspersoner har dessuten vært økende siden høsten 2011, både i Mogadishu og i de andre byene Shabaab har trukket seg ut av (Shabelle Media Network 2012c, Somalia Report 2012, AP 2012). En gjennomgang av rapporteringer fra somaliske media viser at det ukentlig er mellom fire og sju attentatsforsøk, og fra 1. til 11. juni ble seks personer snikmyrdet i Mogadishu. To av de drepte var tilknyttet den nasjonale

⁴ Nettadressen til Elman er <http://www.elmanpeace.org>

sikkerhetstjenesten, én var nabolagsleder i en av bydelene i Mogadishu, én forretningsmann og én journalist.

Fengslinger og trakassering av sivile i myndighetskontrollerte områder forekommer, men omfanget er langt mer begrenset enn i 2007-2008. Det rapporteres også om arrestasjoner av mistenkte Shabaab-medlemmer i byene som nå er tatt over av myndighetene og deres allierte.

Både internasjonale og somaliske ressurspersoner påpeker at kriminaliteten er lav i områdene Shabaab kontrollerer, sammenlignet med situasjonen i områdene hvor overgangsmyndighetene har innflytelse. Selv om Shabaab har begrenset folkelig oppslutning, ser mange allikevel positivt på effekten av de strenge straffereaksjonene Shabaab har iverksatt.

Shabaabs overvåkings- og etterretningssystem fungerer fortsatt, og konsekvensene av spionasje og samarbeid med Shabaabs motstandere kan være fatale. Mistenksomheten mot mulige motstandere og spioner ser ut til å øke i takt med at bevegelsen er under økende militært press (intervju med somaliske ressurspersoner i Mogadishu og Nairobi februar 2012), og somaliske media beretter om enkelte drap hvor man antar at spionmistanke ligger bak.

4. MYNDIGHETSUTØVELSE

Overgangsregjeringens mandat som ble innledet i 2004 løper ut sommeren 2012, og det knytter seg spenning både til prosessens slutfase og de kommende utnevnelsene av politiske ledere. Overgangsmyndighetene har slitt med dårlig koordinering, manglende tillit, korrupsjon, regjeringsskriser og drakamp mellom president, statsminister og talsmannen i parlamentet, som i perioder har lammet overgangsmyndighetenes arbeid (Marchal 2012).

En analyse av sikkerhetssektoren i Somalia som ble gjennomført i 2009 viste store svakheter på alle nivå innen hele justis- og sikkerhetssektoren, og myndighetene har heller ikke lyktes i å etablere og levere grunnleggende tjenester til befolkningen. Skatteinnkrevningssystemet fungerer nesten ikke, regjeringsadministrasjonen har knapt nok hatt et budsjett og de fleste ansatte lønnes ikke. Store deler av den infrastrukturen som er nødvendig for at statlige institusjoner skal kunne fungere, er enten ikke-eksisterende eller helt rudimentær.⁵ Utviklingsbistand administreres hovedsakelig av giverorganisasjoner, og sosiale tjenester ytes av frivillige lokale organisasjoner som støttes økonomisk av den somaliske diasporaen og muslimske veldedighetsorganisasjoner, som blant annet sørger for skole- og helsetilbud. Lite tyder på bedring i den offentlige sektoren, og det rettes både åpen og indirekte kritikk av myndighetene for omfattende korrupsjon og misbruk av overføringer fra giverland (Bahahur 2012)

⁵ I 2009 var det kun 18 ansatte som ble lønnet av det internasjonale samfunnet i hvert av departementene (intervju med internasjonal organisasjon i Nairobi, 23. mars 2009).

Arbeidet med opprettelsen og utviklingen av en profesjonell somalisk hær går også langsomt (Houreld 2011). Flere observatører og representanter for ulike internasjonale organisasjoner som Landinfo har møtt i Nairobi de senere årene, påpeker at manglende samordning av styrkene bidrar til en lite slagkraftig hær. Dette vises tydelig i myndighetenes manglende evne til å befeste posisjonen sin i områder de erobrer.

Dessuten finnes det en rekke uavhengige militsmedlemmer som er lojale til overgangsmyndighetene, men samtidig utenfor myndighetenes kontroll.⁶

4.1 POLITI- OG ORDENSMAKT

FNs utviklingsprogram UNDP er blant annet involvert i arbeidet med det såkalte ROLS-programmet⁷ som har utdannet dommere til Høyesterett og bidratt til etableringen av flere regionale domstoler. Gjennom dette programmet gis det også gratis juridisk assistanse via lokale NGOer og rettshjelpsklinikker. Disse prosjektene samarbeider for øvrig med de tradisjonelle konfliktløserne i lokalsamfunnene.

I april 2011 satte UNDP i gang det første opplæringsprogrammet på en årrekke for dommere, anklagere og annet juridisk personell i Mogadishu (UNDP Somalia u.å.).

Erfaringen med tidligere tiltak har vært blandet. Det er vanskelig å overvåke rettsforhandlingene og virksomheten ved domstolene, og svakhetene i rettssektoren er store.⁸ En analyse av sikkerhetssektoren gjort i 2009 viste at høyesterettsdommerne ikke var utnevnt og riksadvokatembedet ubesatt.⁹ Denne situasjonen er uendret og den uavhengige observatøren for menneskerettigheter i Somalia, Shamsul Bari, sa i en pressemelding i mai 2012 at rettsvesenet i Somalia er i ruiner og må gjenoppbygges (UN News Centre 2012).

Rettsåndhevelse i Mogadishu utøves av politi, militser og nabolagsgrupper.¹⁰ Tradisjonell patruljering skjer bare sporadisk, åstedsgranskinger og analyse av bevismateriale i straffesaker er nærmest ikke-eksisterende. Rapportering og registrering av anmeldelser skjer på ad hoc-basis, og standardiserte skjemaer finnes ikke. Påtale av

⁶ Etter avtalen med Ahl al-Sunna wal-Jama'a i juni 2009 antas ytterligere ca. 3000 soldater fra denne væpnede gruppen å være i Mogadishu til støtte for TFG.

⁷ Rule of Law and Security Programme (ROLS) ble etablert i 2002 i samarbeid mellom ulike FN-organisasjoner, giverland og somaliske myndigheter. Målsetningene for programmet er å rehabilitere og styrke rettsvesenet, etablere en profesjonell politistyrke, styrke forståelsen for menneskerettighetene, støtte myndighetene i deres arbeid med å demobilisere og avvæpne militser, bevisstgjøre befolkningene rundt behovet for kontroll med små håndvåpen, og styrke de nasjonale mineryddingsaktivitetene. De såkalte Police Advisory Committees (PAC) spiller en positiv rolle. Disse komiteene ble etablert for å sikre at innsatte i Benadir-regionen ble behandlet i tråd med internasjonale menneskerettsstandarder. De rapporterer månedlig om situasjonen, og i løpet av perioden september 2007 til april 2008 ble 12 politistasjoner, sentralfengslet og CIDs forvaringssenter i Mogadishu jevnlig besøkt.

⁸ Åtte distriktsdomstoler fungerte per november 2009 i bydelene TFG den gangen kontrollerte, og rundt 24 dommere, hvorav halvparten har utdannelse som advokater, håndterer sivile saker og mindre alvorlige straffesaker.

⁹ Rapporten (som ikke er publisert) kom i stand som et samarbeidsprosjekt mellom FN, USA, somaliske myndigheter, AU og EU. FNs generalsekretær henviser også til den i en utgave av sin jevnlig rapportering til Sikkerhetsrådet (se UN Security Council 2010, s. 12).

¹⁰ Disse uformelle politistyrkene (eller, kanskje rettere sagt, militsgruppene) tilhører bydelsadministrasjonene, forretningsfolk, shariadomstoler og andre aktører.

ikke-terrorrelaterte saker skjer svært sjelden. Det viser seg dessuten at fanger tidvis løslates etter påtrykk og trusler fra klanene deres.

Majoriteten av de anslagsvis 5000 politifolkene er stasjonert i og omkring Mogadishu (tallene varierer, blant annet fordi en del hopper av), men som flere av Landinfos samtalepartnere i Nairobi i mars 2010 sa: "Alle vil trene dem, men ingen vil lønne dem." Lønninger som uteblir gjennom måneder svekker lojaliteten og innsatsviljen, og avhopp til Shabaab var tidligere ikke uvanlig.

På spørsmål om befolkningen anmelder straffbare forhold, ga flere internasjonale observatører i Nairobi i mars 2010 uttrykk for at folk flest henvender seg til sin klan eller til sharia-domstolene, ikke til politiet. Det inntrykket er ikke endret i dag (samtaler i Nairobi og Mogadishu, februar 2012). Tilliten til politiet og militæret er heller ikke stor – hvordan kan man stole på dagens politi som var gårsdagens milits? Dessuten er menn i uniform ofte ansvarlig for kriminelle handlinger. Hverken myndighetene eller AMISOM har for øvrig kunnet hjelpe personer med behov for beskyttelse etter trusler eller angrep fra eksempelvis Shabaab (samtaler i Nairobi, mars 2011). Den afrikanske unionen (AU) planlegger å utplassere politistyrker i Mogadishu som støtte for sine somaliske kolleger. Det kan vise seg å være et nyttig og viktig tiltak, men når dette kan iverksettes, er foreløpig ikke klart (Abdi 2012).

5. BEVEGELSESFRIHET

Bevegelsesfriheten i Sør-Somalia er forbedret de senere årene, og hovedinntrykket er at befolkningen kan reise relativt uhindret, både i myndighetskontrollerte områder og til og fra Shabaab-områder, hvor det inntil nylig var relativt få veisperringer. Antallet veisperringer har imidlertid økt på grunn av den militære offensiven mot Shabaab, og reisende sjekkes nøye (samtaler i Nairobi, mars 2011 og februar 2012).

Også TFG har gjeninnført en del kontrollposter, hovedsakelig ved hovedinnsfartsårene til byene, for å innkreve avgifter og for å kontrollere reisende. Det kan være forbundet med en viss risiko å reise i sør, men til tross for dette er det stor reisevirksomhet. Hovedutfordringene er knyttet til passering av eventuelle frontlinjer, og ikke minst innreise i Shabaab-områder, hvor nykommere risikerer anklager om spionasje. Reisende som er mest utsatt i Shabaab-kontrollerte områder, er unge menn og til en viss grad unge kvinner. Men i lys av Shabaabs behov for inntekter er folk generelt relativt sikre, så lenge de kan betale for seg ved veisperringene. Kvinner reiser vanligvis med en mannlig slektning eller i grupper. Myndighetene i Puntland har streng kontroll med reisende fra sør, og har ved flere anledninger pågrepet yngre menn som har fått håret barbert bort, og deretter blitt sendt tilbake (samtaler i Nairobi, februar 2012).

En velorientert somalisk ressursperson påpekte i møte med Landinfo i mars 2009 at reisende uansett undersøker forholdene i forkant, både langs reiseruten og på reisemålet, for å unngå konflikter og å møte grupper de kan ha noe utestående med. Etter Landinfos vurdering er denne situasjonen høyst sannsynligvis uendret.

Det har vært relativt enkelt å ta seg frem til Kenya, og smuglingen via Kismayo til både Kenya og Etiopia har vært omfattende. Etter at Kenya innledet den militære

offensiven i oktober 2011, ble grensen til Kenya offisielt stengt. Men grensen er svært porøs, og somaliere tar seg fortsatt over grensen i begge retninger.

Landinfo var i Mogadishu i februar 2012, og fikk da muligheten til å se noen av veisperringene som er i hovedstaden. Betongbukker og sandsekker sikrer kontrollpostene, som hovedsakelig er plassert ved strategiske trafikknutepunkt og offentlige bygninger, både for å kontrollere passerende og for å innkreve skatt av handelsfolk. I tillegg til de offisielle veisperringene, har enkelte bydelsadministrasjoner og deres militser opprettet veisperring i ulike bydeler. Ved disse kontrollpostene og andre veisperring opprettet av bevæpnede menn – deriblant også folk som åpenbart er regjeringssoldater – presses passerende for penger. Både Mogadishus borgermester og nasjonale myndigheter peker på dette problemet, men virksomheten fortsetter og bidrar til kriminalitet i byen (Shabelle Media Network 2012b).

Veisperring i Mogadishu (foto: Bjørn Claussen).

6. HVOR HAR INTERNASJONALE ORGANISASJONER TILGANG?

Internasjonale organisasjoner har vært mål for voldelige angrep siden 2008, og det er fortsatt relativt få internasjonale representanter inne i Sør-Somalia, både på grunn av sikkerhetsrisikoen og fordi al-Shabaab har utestengt de aller fleste internasjonale organisasjonene fra områdene de kontrollerer.¹¹ Militæroffensiven mot Shabaab som

¹¹ Verdens matvareprogram (WFP) besluttet i januar 2010 å suspendere virksomheten sin i Shabaab-kontrollerte områder. I begynnelsen av august 2010 beordret dessuten Shabaab de internasjonale hjelpeorganisasjonene ADRA, World Vision og Diakonia ut, under påskudd av at de drev misjonsvirksomhet. 6. juli 2011 erklærte

ble innledet våren 2011 og den kenyanske innmarsjen i oktober 2011, har presset Shabaab ut av flere strategisk viktige byer og gitt både hjelpeorganisasjoner og ulike internasjonale aktører større handlingsrom. FNs politiske kontor for Somalia, ledet av generalsekretærens spesialutsending, flyttet i januar 2012 til Mogadishu. Enkelte ambassader er også gjenåpnet, og flere FN-organisasjoner driver nå store deler av virksomheten sin fra Mogadishu.¹² Bemanningen er imidlertid begrenset, og det er fortsatt store utfordringer for internasjonale og lokalt ansatte hjelpearbeidere. I perioden januar til september 2008 ble 26 lokalansatte hjelpearbeidere drept. I 2009 ble åtte drept, og i 2010 ble tre drept (UNHRC 2010, Alertnet 2010). Nedgangen er positiv, men skyldes primært at få organisasjoner har aktiviteter i landet, og at tilgangen til flere områder er begrenset.

7. MOGADISHU

Sønderskutte bygninger preger gatebildet i mange bydeler (foto: Grethe Neufeld).

Etter at Shabaab trakk seg ut av størstedelen av byen i august 2011 er artilleribeskytningen og de hyppige konfrontasjonene mellom Shabaab og AMISOM i sentrale deler av byen ikke lenger en del av hverdagen. Samtidig er store deler av bebyggelsen i bydelene Shangani, Hawlwadag, Shibis, Wardingley og Bondheere ødelagt. Også områder i Karaan, Yaqshid og Abdelaziz er rasert, og mange

imidlertid en talsmann for Shabaab at både muslimske og ikke-muslimske organisasjoner skulle få full adgang til deres områder, fordi den humanitære situasjonen var ytterst alvorlig for store deler av befolkningen. 22. juli dementerte imidlertid Shabaabs talsmann Sheikh Ali Mohamoud Rage disse opplysningene, og uttalte at de internasjonale organisasjonene som tidligere hadde forbud mot å operere i deres områder, fortsatt var uønsket.

¹² FN flyttet sin virksomhet til Nairobi i 1993/94. De lokalansatte i Somalia fungerer som bindeledd til lokalsamfunnene, og for å unngå konflikter og anklager om forfordeling til enkelte klaner, må de lokalansatte ha samme klan tilhørighet som befolkningen i prosjektområdene.

bygninger er ubebolige. Det betyr store utfordringen for dem som vender tilbake til byen.

På overflaten er situasjonen i store deler av Mogadishu betydelig endret sammenlignet med situasjonen i mars 2011. Forholdene normaliseres gradvis, og den økonomiske aktiviteten i hovedstaden er stor (Dahir 2012). Virksomheten på Bakaramarkedet¹³ i bydelen Hawl Wadaag og andre markeder i byen er i ferd med å ta seg opp, og mange av forretningsfolkene som holdt til i Afgoye-korridoren, har vendt tilbake til byen. Selv handelsfolk fra Somaliland etablerer seg i Mogadishu for første gang på en årrekke. Byens nasjonalteater ble gjenåpnet i januar 2012, men ble i april 2012 åsted for en selvmordsaksjon hvor minst ti sivile mistet livet.

Optimismen i Mogadishu gir også utslag i høye eiendoms- og leiepriser. Velstående somaliere investerer i eiendommer fordi utenlandske organisasjoner, NGOer og kjøpesterke utlendinger etablerer seg i byen og har behov for kontorer og boliger. Området i nærheten av den internasjonale flyplassen er svært attraktivt, og prisene her er skyhøye – en eiendom kan koste nærmere syv millioner kroner. På leiemarkedet økte månedlig leie for et hus fra ca. 3000 norske kroner til nærmere 20 000 kroner per måned fra juni 2011 til august 2011, ifølge en av Landinfos samtalepartnere i Mogadishu i februar 2012. Det får konsekvenser for dem som verken har penger eller et hjem å vende tilbake til (Farah 2012).

Gjenoppbyggingen og rehabiliteringen krever arbeidskraft, og det er eksempler på at blant annet bygningsarbeid i Galkayo er forsinket fordi arbeiderne har dratt til Mogadishu hvor etterspørselen etter arbeidskraft er stor og lønningene gode. Gjenoppbyggingen har også andre skyggesider. Rehabiliteringen av regjeringsbygninger og andre offentlige bygninger støttes av blant annet Den arabiske liga, men har resultert i at internt fordrevne som har hatt tilhold i mange av disse bygningene i en årrekke har måttet flytte til bosetninger for internt fordrevne andre steder i byen.

I mange av disse bosetningene er imidlertid sjansen stor for å bli utnyttet av grunneierne og vakter. Både grunneierne og vaktene avkrever beboerne deler av matvarerasjonene de får utdelt av ulike hjelpeorganisasjoner. Væpnede grupper tar også sin andel. Det betyr at mellom 50 og 70 % av matrasjonene forsvinner. For å få endene til å møtes, selger også mange deler av rasjonene til forretningsfolk til lave priser (internasjonal organisasjon i Nairobi, 27. februar 2012).

Folk vender tilbake til hovedstaden, men tallene på tilbakevendte spriker og ingen kan med sikkerhet si hvor mange som har returnert fra eksempelvis Afgoye-korridoren. Én av Landinfos samtalepartnere i Nairobi i februar 2012 anslo at 20 %, det vil si 80 000 mennesker, hadde vendt tilbake. En annen kilde mente at nærmere 60 %, eller 240 000 mennesker, var tilbake i Mogadishu.¹⁴

Det er den private sektoren som er drivkraften i den økonomiske fremgangen, sammen med lokale og internasjonale hjelpeorganisasjoner og giverland som for eksempel Tyrkia, som har etablert en rekke klinikker og skoler siden høsten 2011

¹³ Bakara-markedet har i en årrekke vært senteret for den økonomiske virksomheten i Mogadishu, og var en viktig kilde til inntekter og handel for Shabaab da de kontrollerte området.

¹⁴ Antallet internt fordrevne i bosetningene på veistrekningen mellom Mogadishu og byen Afgoye var i mai 2012 anslått å være ca. 400 000.

(Mohamed 2012, Khalif 2012). Ulike observatører har for øvrig poengtert at økonomiske forhold er en sterk drivkraft i konflikten, for de innflytelsesrike private næringslivsaktørene i Mogadishu er ikke nødvendigvis tjent med statlig styring og kontroll (Childress 2010, Warsameh 2010). Pragmatisme styrer disse aktørene, som tilsynelatende satser på den gruppen eller myndigheten som til enhver tid ser ut til å seire.

Lokaladministrasjonene i bydelene og bydelslederne (district commissioners) er rett nok myndighetsutnevnte, men ingen økonomiske ressurser følger, og det er derfor heller ingen lokale tjenestetilbud.

Elektrisitet finnes i de fleste bydelene, for de som kan betale. De fattigste, deriblant byens internt fordrevne, nyter ikke godt av slike tilbud. Vann må kjøpes. prisen er 10 000-15 000 somaliske shilling (rundt tre kroner) for en 20-30 liters vannkanne (Warsameh 2010). Klanbaserte grupper tilbyr disse tjenestene, og klanene bistår sine egne. Skoler åpnes, og barn i skoleuniform kan ses i gatebildet.

Myndighetene har forsøkt å få på plass enkelte tiltak for gi folk en følelse av myndighetsutøvelse og struktur i hovedstaden. Registrering av lette håndvåpen er ett tiltak, registrering av kjøretøy er et annet. Stanses man med våpen uten bæretillatelse risikerer man problem med politiet eller sikkerhetsstyrkene, og en bil uten skilt vekker mistanke om terroranslag. Frivillige organisasjoner må også registreres for å drive virksomheten sin. Selv om denne registreringen er nødvendig for å få skattefritak, ser folk gradvis fordelene av et offentlig system.

Men det er fortsatt sikkerhetsutfordringer for befolkningen i byen, og under optimismen og håpet, ligger usikkerheten og frykten. Shabaab er i stand til å infiltrere de områdene som er inntatt av AMISOM og TFG, og sivile som er på feil sted til feil tid rammes av bilbomber eller selvmordsangrep, som er rettet mot myndighetspersoner eller myndighetsinstallasjoner (Beerdhige 2012b). Dette skjer ukentlig, og i tiden januar til februar 2012 var det anslagsvis 146 sikkerhetsrelaterte hendelser. De inkluderte alt fra funn av ueksploderte granater til selvmordsangrep med store sivile tap. Etter at AMISOM gikk inn i bydelen Daynile 22. mai 2012 og få dager senere inntok Afgoye-korridoren, er antallet bombeeksplosjoner redusert (se også kapittel 7.3).

7.1 KRIMINALITET I MOGADISHU

Kriminalitet er et problem, men det finnes ikke statistikk som kan tallfeste omfanget. Både lokale og internasjonale observatører peker på at det i første rekke er politi og menn i uniform som er ansvarlig for overgrep. De anklages for ran, voldtekter, og utpressing.¹⁵ Det er imidlertid vanskelig å si noe om omfanget av slike overgrep, og om de er systematiske. Flere av Landinfos samtalepartnere i Nairobi i mars 2011 hevdet at overgrepene var omfattende og systematiske, mens andre satte spørsmålsteget ved kildegrunnlaget. Etter Landinfos vurdering forekommer utvilsomt overgrep, men det er vanskelig å feste lit til at dette skal være systematisk.

¹⁵ Det ble også hevdet at kvinner fra minoritetsgrupper var mer utsatt for slike overgrep enn kvinner fra ordinære klaner, men aller mest utsatt var internt fordrevne - uavhengig av klan eller gruppetilhørighet. Men også kvinner fra store klaner rammes.

7.2 OPERERER SHABAAB ÅPENLYST I MOGADISHU?

Det er vanskelig å vurdere hvor omfattende Shabaabs nærvær er i Mogadishu, fordi medlemmene opererer i det skjulte på dagtid, men de har utvilsomt agenter og terrorceller i byen. I bydelene Daynile, Yaqshid, Helliwa (Hurriwa) og Karaan har de hatt jevnlig anslag, men synlig nærvær på dagtid har stort vært begrenset til den nordlige delen av Daynile. Etter at AMISOM og TFG inntok Daynile og Afgoye-korridoren i slutten av mai 2012, opererer medlemmene etter mørkets frembrudd også i denne bydelen.

7.3 SIVILE TAP I MOGADISHU

Det er ingen som kan tallfeste nøyaktig hvor mange sivile som har mistet livet i ulike trefninger og terroraksjoner i Mogadishu siden august 2011. Dødsfall blir som regel ikke registrert, og begravelser skjer omgående. Begravelser registreres heller ikke.

En oversikt for perioden 1. januar til 16. mars 2012 utarbeidet av UNHCR, tar for seg angrep hvor sivile enten var direkte mål (ran med døden til følge, snikmord etc.), eller indirekte mål (terrorangrep, kryssild etc.). Den viser at 112 sivile ble drept i 45 ulike hendelser, og majoriteten av ofrene ble drept i forbindelse med terroranslag eller kryssild. Nettkilden Somalia Report (u.å.) har ukentlig oversikter som omfatter både sivile ofre og stridende i ulike aksjoner. I tiden 22. april til 8. juni 2012 ble 331 personer drept på landsbasis i forbindelse med trefninger, selvmordsangrep, bombeaksjoner med mer. Av disse var 74 sivile, og 34 av dem ble drept i Mogadishu.

En annen oversikt for perioden 1. januar til 28. februar 2012 lister opp 146 hendelser. Dette omfatter direkte trefninger mellom Shabaab og AMISOM/TFG, interne TFG-sammenstøt, håndgranatangrep, granatnedslag, snikmord, selvmordsbomber, veibomber, arrestasjoner med mer.

Begge oversiktene og annen rapportering fra Mogadishu viser at bydelene Karaan, Helliwa (Huriwa) og Daynile, det vil si utkantsbydelene, har vært mest utsatt for trefninger og granatangrep. Etter at AMISOM og TFG inntok bydelen Daynile 22. mai 2012 og Afgoye-korridoren og Afgoye by i slutten av mai 2012, er antallet bombeaksjoner (såkalte IEDs – improvised explosive devices) redusert, fordi Shabaab ikke lenger har den samme bevegelsesfriheten og muligheter til å smugle inn eksplosiver i bykjernen.

For å belyse omfanget kan også statistikk over pasienter med våpenskader bidra. Tall fra Verdens helseorganisasjon viser at 3492 personer ble behandlet ved fire av sykehusene i hovedstaden for våpenrelaterte skader i tiden 1. januar til 24. juni 2012 (WHO 2012). Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) opplyser at ved de to sykehusene de støtter (Keysaney og Medina), tas nesten halvparten av alle våpenskadde hånd om. Det skyldes at de to sykehusene har spesialister i krigsskadekirurgi. Heller ikke ICRC kan tallfeste drepte sivile.

Selv om det ikke finnes offisiell statistikk, er hovedinntrykket at antallet sivile ofre er redusert sammenlignet med 2010-2011. Dette henger nøye sammen med at konflikten har endret karakter. Ifølge en lokal menneskerettighetsorganisasjon ble 874 personer drept i Mogadishu i tiden desember 2010 til mai 2011 (Shiil 2011). Flesteparten var sivile som ble drept i kryssild eller direkte artilleribeskytning fra

AMISOM eller Shabaab. Frontlinjene er ikke lenger i Mogadishu, og sivile rammes derfor vilkårlig i forbindelse med terroranslag, og ikke av kryssild.

7.4 SITUASJONEN I SØR-SOMALIA UTENOM MOGADISHU

Politisk kart over Somalia hentet fra Wikipedia (2012b). Grensene mellom de ulike grupperingene er omtrentlige og endrer seg hurtig. Kartet er derfor kun egnet som en illustrasjon.

Konfliktene og sammenstøtene mellom myndigheter og opprørere i Sør-Somalia har de senere årene hovedsakelig vært lokalisert til enkelte nøkkelområder og byer. Mogadishu har vært stridens kjerne i en årrekke, og andre strategisk viktige byer som Kismayo i Nedre Juba, Beled Weyne i Hiraan og ulike byer i Galgaduud har skiftet kontroll gjentatte ganger de siste årene. Opprørerne råder ikke over tilstrekkelige styrker til å opptre som en ordinær okkupasjonsstyrke, men har hatt kontroll over knutepunkt og har inngått allianser med de lokale klanene og deres elderråd. Per juni 2012 har AMISOM-soldater (som omfatter den kenyanske styrken) og etiopiske styrker i samarbeid med soldater fra den somaliske hæren og allierte militser, inntatt flere viktige byer i Sør-Somalia, deriblant Mogadishu, Baidoa, Beled Weyne, Afgoye og Huddur. Men myndighetene har begrenset kontroll og styringsmulighet, og på landsbygda har Shabaab fortsatt innflytelse (Weis 2012a).

Klankonflikter om vann og beite er heller ikke uvanlig, men finner vanligvis sin løsning etter forhandlinger mellom partene. Ifølge en internasjonal observatør med langvarig erfaring fra denne delen av Somalia, er den sikkerhetsmessige situasjonen i 80 % av Sentral-Somalia, det vil si store deler av Mudug og Galgaduud, relativt god og på nivå med sikkerhetssituasjonen i Puntland. De resterende 20 % er lommer eller fristeder for Shabaab og andre grupper, deriblant pirater. Områdene mellom Adaado og Haradere, og deler av kyststripen i regionalstaten Himaan & Heeb (i somalisk ortografi Ximaan & Xeeb) er generelt sett det mest ustabile området i denne regionen (intervju i Nairobi 31. mars 2011, e-post 3. april 2011)..

Ifølge denne observatøren og andre velorienterte kilder Landinfo konsulterte i Nairobi og Mogadishu senest i februar 2012, fungerer klansystemet godt i Sentral-Somalia. Konflikter om vann og beiteområder kan håndteres gjennom tradisjonelle konfliktløsningsmekanismer, og klaneldre er som regel i stand til å hindre eskalering av klankonflikter. Konflikter mellom lokale klaner gir imidlertid de radikale gruppene mulighet til innflytelse. Enkelte underklaner og minoriteter er mest mottakelig for denne påvirkningen, fordi de får makt og/eller status de tidligere ikke hadde gjennom samarbeidet med Shabaab. Denne radikaliseringsprosessen er, ifølge den internasjonale observatøren, ikke ideologisk drevet, men drevet av ønsket om makt.

Hovedutfordringen for majoriteten av innbyggerne i Sør-Somalia i dag er etter alt å dømme av humanitær karakter. Tørken som herjet på Afrikas Horn i 2010/2011 var den verste på mer enn femti år. Titusener forlot landsbygda og søkte seg til Mogadishu for å få mat og helsehjelp. Mange flyktet til Kenya og Etiopia. De vanskelige humanitære forholdene som i en årrekke har preget situasjonen i Sør-Somalia har imidlertid også utspring i underliggende sikkerhetsmessige forhold. Manglende gjenoppbygging og utvikling innebærer at helsetilbudet er svært begrenset, særlig for folk på landsbygda, og man regner med at det finnes én lege per 25 000 innbyggere.¹⁶ Over halvparten av de som arbeider som helsepersonell mangler utdanning. 15 % av barn under fem år i Sør- og Sentral-Somalia er underernærte, sammenlignet med 10 % i Somaliland og 14 % i Puntland. Tilsvarende høye tall finnes også blant fattige i byene og blant internt fordrevne (FSNAU 2010).

Også i tider uten konflikt og langvarig tørke har imidlertid deler av befolkningen behov for matvarebistand, fordi jordbruksproduksjonen dekker bare 40-50 % av befolkningens kornbehov (FSNAU 2012; samtale i Nairobi februar 2012).

7.5 GALGADUUD OG MUDUG

Fylkene Galgaduud og Mudug er delt mellom ulike administrasjoner, klaner og militser. Den nordlige delen av Mudug er del av Puntland, mens deler av Sør-Mudug og deler av Nord-Galgaduud tilhører (den selverklærte) regionalstaten Galmudug, som har sete i den sørlige delen av byen Galkayo. Daroodklanen Majerteen er tallmessig og politisk dominerende i Puntland. Hawiyeklanene Haber Gedir Saad, Suleiman og Ayr er sentrale i Sør-Mudug og deler av Nord-Galgaduud, og noe

¹⁶ Ifølge WHO's statistikk var det 300 leger i hele Somalia i 2006, dvs. 0,035 per 1000 innbygger (WHO u.å.). Til sammenligning var 1806 leger i Etiopia i 2007, dvs. 0,02 per 1000 innbygger og med andre ord en legedekning som faktisk er langt dårligere enn i Somalia, og 4506 leger i Kenya – noe som er langt bedre (0,14 per 1000 innbygger i 2002). De største sykehusene i Somalia ligger i Mogadishu, mens enkelte deler av Sør-Somalia har svært begrenset eller ingen legedekning (WHO 2006).

lengre sør Hawiyeklanen Duduble og Murusade. Andre deler av Galgaduud inngår i regionalstaten Himaan & Heeb. Kystområdet i Hobbyo-distrikten er omstridt, og både Galmudug og Himaan & Heeb-administrasjonene gjør krav på området. De facto kontrolleres denne kyststripen av pirater, eller pirater med nære bånd til lokale myndigheter.

Byen Hobbyo i Mudug kontrolleres av klanbaserte grupper. I den gamle delen av byen holder Haber Gedir Saad til, som føler tilhørighet til Galmudug-administrasjonen, og i den nyere delen av byen har Haber Gedir Suleiman, som er lojale til Himaan & Heeb-administrasjonen, tilhold.

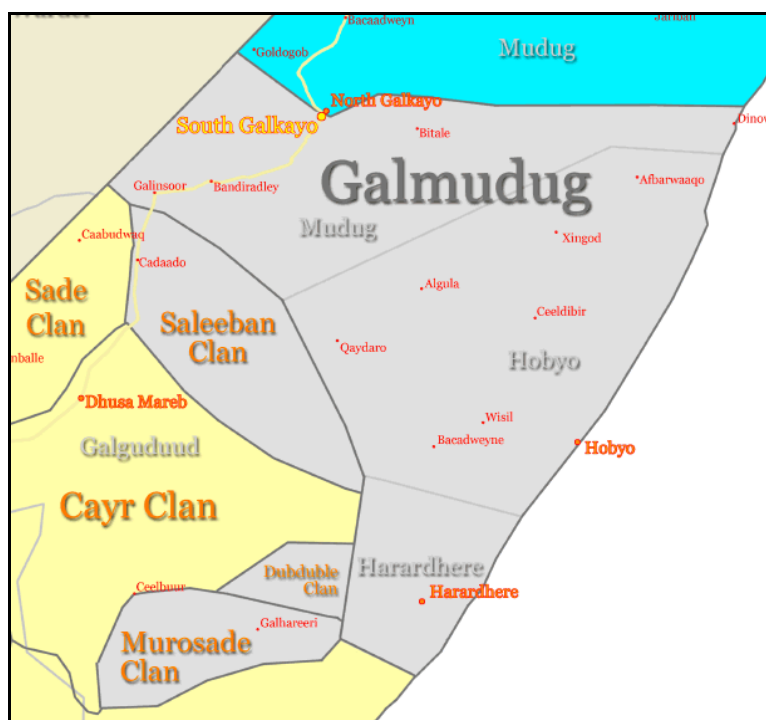
Den moderate sunnimuslimske bevegelsen Ahl al-Sunna wal-Jama'a kontrollerer andre deler av Galgaduud etter harde kamper med al-Shabaab i januar 2009. Ahl al-Sunna wal-Jama'a støtter overgangsmyndighetene. Shabaab kontrollerer den sørlige delen av Galgaduud.

Situasjonen i Galkayo har vært spent i lang tid og flere hjelpearbeidere har blitt kidnappet i området.

I mars 2012 var antallet internt fordrevne i hele Galgaduud-regionen anslått til 149 000 (UNHCR 2012a). I Mudug var tallet 84 000.

7.5.1 Regionalstaten Galmudug

Regionalstaten Galmudug ble opprettet i 2006 og består som navnet indikerer, av deler av fylkene Mudug og Galgaduud. Hovedstaden er den sørlige delen av byen Galkayo.

Galmudug (hentet fra Wikipedia 2012a).

7.5.2 Regionalstaten Himaan & Heeb

Himaan & Heeb-regionalstaten har sitt hovedsete i byen Adaado, og ble etablert i 2008 av Mohamed Abdullahi Aden "Tiiceey" som tilhører Reer Haji Suleiman; en Hawyie Haber Gedir Suleiman (Saleban) subklan (Bauer 2011). (Se kart s. 17.)

7.6 HIRAAN

Fylkeshovedstaden Beled Weyne ble inntatt av etiopiske styrker i desember 2011 etter å ha vært kontrollert av Shabaab siden desember 2010. Djiboutiske soldater fra AMISOM ble stasjonert i Beled Weyne i mai 2012 (Smith 2012). Sikkerhetssituasjonen i byen er spent og det er innført portforbud nattestid og morgen/formiddag.

Etiopiske styrker kontrollerer områdene i en tikilometers radius rundt byen, men Shabaab gjennomfører aksjoner mot myndighetspersoner og soldater (Shabelle Media Network 2012a). Ulike klanmiliter støttet av etiopiske styrker, Ahl al-Sunna wal-Jama'a og Shabelle Valley Alliance¹⁷ konkurrerer om makten i området, men al-Shabaab har også støtte blant de lokale klanene (Weis 2012b).

Regionen huser ca. 51 000 internt fordrevne fra Mogadishu (UNHCR 2012a).

7.7 BAY OG BAKOOL

22. februar 2012 inntok etiopiske tropper Baidoa som hadde vært under Shabaabs kontroll siden 2009. Situasjonen beskrives som spent og overgangsmyndighetene har ikke full kontroll. Shabaab har gjennomført aksjoner mot etiopiske styrker i byen. 22. mars 2012 inntok etiopiske styrker distriktshovedstaden i Bay; Huddur, etter at Shabaab hadde trukket seg ut (Beerdhige 2012a).

I mai 2012 var antallet internt fordrevne anslått til ca. 40 000 i Bay og 24 000 i Bakool (OCHA 2012a, 2012b).

7.8 MIDTRE SHABEELLE

I slutten av juni 2012 tok AMISOM og TFG kontroll over byen Balaad etter at Shabaab hadde trukket seg ut. Bevegelsen kontrollerer fortsatt andre deler av fylket. UNHCR anslår at det er ca. 51 000 internt fordrevne i Midtre Shabeelle (2012a).

7.9 NEDRE SHABEELLE OG AFGOYE-KORRIDOREN

Maktforholdene i Nedre Shabeelle har endret seg de siste par årene. Hawiye-klanen Haber Gedir har fortsatt en viss innflytelse fordi mange store jordbrukseiendommer fortsatt er på Haber Gedir-hender, men al-Shabaab har den militære kontrollen på landsbygda og i byene Merka og Brava. AMISOM inntok Afgoye-korridoren og Afgoye by i slutten av mai 2012. Den folkelige støtten til al-Shabaab er heller ikke her stor, men det hevdes av flere observatører at mange minoritetsgruppemedlemmer og medlemmer av lokale klaner støtter bevegelsen (Weis 2012a). Marginaliseringen og uretten ulike Haber Gedir-krigsherrer og krigsprofitører utsatte mange av dem for,

¹⁷ SVA er militser knyttet til etableringen av Shabelle Valley State i 2010, Denne "statsdannelsen" var en reaksjon på etableringen av en annen lokal statsdannelse; Hiraan State. De som sto bak etableringen av Hiraan State var hovedsakelig Hawadle og Jajele-klanmedlemmer i diasporaen. Da de forsøkte å styre lokal militser i Kalabeyr og War Qumayo-området ble de møtt med kraftig motstand, og SVS ble dannet.

har gitt grobunn for Shabaab-sympatier. Nå har de fått en stemme og mulighet til makt (intervjuer i Nairobi, mars 2009 og mars 2010). Flere observatører fryktet i 2010 for at den posisjonen kunne bli fatal, dersom rollene ble byttet om.¹⁸ Foreløpig tyder lite på at det er et problem.

Sikkerhetssituasjonen i korridoren og Afgoye by er preget av relativt hyppige aksjoner mot AMISOM og TFG-styrkene.

Det er uklart hvor mange av de ca. 400 000 internt fordrevne som har oppholdt seg i Afgoye-korridoren som har returnert til Mogadishu eller andre områder. Ca. 90 000 internt fordrevne befinner seg i andre deler av fylket (UNHCR 2012a).

7.10 GEDO- OG JUBA-REGIONENE

Militæroffensiven i regi av TFG og deres støttespillere har ført til at fem av de syv distriktene i Gedo er under TFG og TFG-alliertes kontroll, det vil si Belet Hawo, Eel Waaq, Doolow, Luqh og Garbaharrey (Deeq 2012), og det har gitt humanitære aktører større spillerom. Byen Burrdhubo og Baardheere-distriktet er fortsatt Shabaab-kontrollert. I mai 2012 var det ifølge UNHCR (2012a) ca. 77 000 internt fordrevne i Gedo-regionen, 27 000 i Midtre Juba og 31 000 i Nedre Juba. I begynnelsen av juni 2012 inntok kenyanske styrker støttet av den regjeringsallierte militsen Ras Kiamboni byen Afmadow, som var et viktig knutepunkt for Shabaab. Heller ikke der ble styrkene møtt med noe særlig motstand fra Shabaab. Mange observatører mener at slaget om Kismayo er nært forestående. Havnebyen gir Shabaab betydelige inntekter, og kontrollen over byen er derfor viktig for bevegelsen. Ryktene om at en rekke Shabaab-ledere har forlatt Kismayo og befinner seg i byen Merka i Nedre Shabeelle, tolkes som et tegn på at bevegelsen også vil tape Kismayo.

¹⁸ Enkelte somaliske ressurspersoner Landinfo møtte i Nairobi i mars 2009 og mars 2010, hevdet også at lokale innbyggere som mistet gårdene sine under borgerkrigen, har fått tilbake sine eiendommer. Én samtalepartner i mars 2010 hevdet at eiendommer både i Nedre Shabeelle og Juba som ble konfiskert i kjølvannet av borgerkrigen, tilbakeføres til sine rettmessige eiere i stor skala. Ingen kunne bekrefte disse påstandene, men flere pekte på at det store flertallet neppe vil våge å ta opp dette spørsmålet av frykt for represalier, og som en kilde uttrykte det den gangen: "Hvem vil våge å kreve sin eiendom tilbake i dag, når ingen vet hvem som regjerer i morgen?"

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Abdi, Mohammed (2012, 29. april). African Union to deploy police in Mogadishu. *Network Al-Shahid*. Tilgjengelig fra <http://english.alshahid.net/archives/28284> [lastet ned 29. juni 2012]
- Abdi, Ugaas Deeq (2012, 21. juni). TFG and ASWJ militia: A Marriage of Convenience. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra <http://www.somaliareport.com/index.php/topic/46> [lastet ned 29. juni 2012]
- AP, dvs. Associated Press (2012, 4. april). Bombing at Somalia's national theatre kills 10. *AP*. Tilgjengelig via <http://www.ctv.ca/CTVNews/World/20120404/somalia-sports-officials-killed-in-blast-120404/> [lastet ned 29. juni 2012]
- Alertnet (2010, 7. desember). Aid worker shot dead in ambush in Somalia. *Alertnet*. Tilgjengelig fra <http://reliefweb.int/node/377297> [lastet ned 29. juni 2012]
- Bahahur, Jay (2012, 27. februar). TFG corruption: An exclusive report – Part II: Of budgets and briefcase ministers. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra http://www.somaliareport.com/index.php/post/2938/TFG_Corruption_An_Exclusive_Report [lastet ned 29. juni 2012]
- Beerdhige, Mohamed (2012a, 22. mars). Allied forces take Hudur. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra http://www.somaliareport.com/index.php/post/3127/Allied_Forces_Take_Hudur [lastet ned 29. juni 2012]
- Beerdhige, Mohamed (2012b, 14. april). Has al-Shabaab been defeated in Mogadishu? *Qaranimo Online*. Tilgjengelig fra <http://www.qaranimo.com/qol/2012/04/14/has-al-shabaab-been-defeated-in-mogadishu/> [lastet ned 29. juni 2012]
- Childress, Sarah (2010, 27. mai). Africa Dispatch: Somalia's money men. *Wall Street Journal*. Tilgjengelig via http://www.garoweonline.com/artman2/publish/Business/Africa_Dispatch_Somalia_s_Money_Men.shtml [lastet ned 29. juni 2012]
- Dahir, Abdi Latif (2012, 23. juni). Violence waning, Mogadishu experiences building boom. *UPI*. http://www.upi.com/Top_News/Special/2012/06/23/Violence-waning-Mogadishu-experiences-building-boom/UPI-14901340444475/ [lastet ned 29. juni 2012]
- Farah, Rijal (2012, 17. februar). Rent skyrockets in Mogadishu. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra http://www.somaliareport.com/index.php/post/2816/Rent_Skyrockets_in_Mogadishu [lastet ned 29. juni 2012]

- FSNAU, dvs. Food Security and Nutrition Analysis Unit (2010). *National micronutrient and anthropometric nutrition survey Somalia 2009*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/Somalia-National-Micronutrient-Study.pdf> [lastet ned 29. juli 2012]
- FSNAU (2012a, mai) *Market data update May 2012*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/Market-Data-Update-May-2012.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]
- FSNAU (2012b, mai-juni) *Nutrition update May-June, 2012*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/Nutrition-Update-May-June-2012.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]
- Houreld, K. (2011, 25. august). Instructors struggle to rebuild Somalia's army. *Associated Press*. Tilgjengelig fra http://www.garoweonline.com/artman2/publish/Somalia_27/Instructors_struggle_to_rebuild_Somalia_s_army.shtml [lastet ned 29. juni 2012]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2011, 14. august). *You don't know who to blame. War crimes in Somalia*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/somalia0811webwcover.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]
- Khalif, Abdulkadir (2012, 8. februar). Somalia to establish 100 schools in the capital. *Africa Review*. Tilgjengelig fra <http://www.africareview.com/News/Somalia+to+establish+100+schools/-/979180/1322498/-/4oy0bp/-/index.html> [lastet ned 29. juni 2012]
- Lough, Richard (2012, 19. juni). Analysis: Somali rebels bruised, but may dodge knockout blow. *Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/article/2012/06/19/us-somalia-conflict-idUSBRE85I0C720120619> [lastet ned 29. juni 2012]
- Marchal, Roland (2012, mai). Somalia on hold. *Focus On The Horn*. Tilgjengelig fra <http://focusonthehorn.files.wordpress.com/2012/05/somalia-on-hold.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]
- Mohamed, Hamza (2012, 5. april). Somali capital struggles to provide mental healthcare. *Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/global-development/2012/apr/05/fighting-mental-health-somalia> [lastet ned 29. juni 2012]
- NUSOJ, dvs. National Union of Somali Journalists (2011). *"Mouth-murder" and media hijacking: A year of heartache and fear for Somali journalists. Annual report 2010*. Mogadishu: NUSOJ. Tilgjengelig fra <http://www.nusoj.org/NUSOJ%20Annual%20REPORT%202010.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]
- NUSOJ (2012). *Lives and rights of journalists under threat. Annual report 2012. The state of press freedom in Somalia. Incidents in 2011*. Mogadishu: NUSOJ. Tilgjengelig fra <http://www.nusoj.org/NUSOJ%20Annual%20Report%202012.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]

- OCHA Somalia, dvs. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2012a, februar). *Bay fact sheet February 2012*. Nairobi: OCHA Somalia. Tilgjengelig fra <http://ochaonline.un.org/OchaLinkClick.aspx?link=ocha&docId=1325140> [lastet ned 29. juni 2012]
- OCHA Somalia (2012b, februar) *Bakool fact sheet February 2012*. Nairobi: OCHA Somalia. Tilgjengelig fra <http://ochaonline.un.org/OchaLinkClick.aspx?link=ocha&docId=1322541> [lastet ned 29. juni 2012]
- Shabelle Media Network (2012a, 1.juli). Hiiran deputy governor survives an assassination attempt. *Shabelle Media Network*. Tilgjengelig fra <http://shabelle.net/2012/07/01/hiiran-deputy-governor-survives-an-assassination-attempt/> [lastet ned 29. juni 2012]
- Shabelle Media Network (2012b, 19. juni). Somali cabinet ministers discuss roadblocks placed in Mogadishu. *Shabelle Media Network*. Tilgjengelig fra <http://shabelle.net/2012/06/19/somali-cabinet-ministers-discuss-roadblocks-placed-in-mogadishu/> [lastet ned 29. juni 2012]
- Shabelle Media Network (2012c, 31. mai). First Djibouti peacekeepers due to dispatch in central Somalia. *Shabelle Media Network*. Tilgjengelig fra <http://shabelle.net/2012/05/31/first-djibouti-peacekeepers-due-to-dispatch-in-central-somalia/> [lastet ned 29. juni 2012]
- Shiil, Mohamed (2011, 21. mai). 874 killed in last six months. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra http://www.somaliareport.com/index.php/post/808/874_Killed_In_Last_6_Months [lastet ned 29. juni 2012]
- Smith, James (2012, 11. april). Somalia: 'Newly liberated areas' - what comes next? *African Arguments*. Tilgjengelig via <http://allafrica.com/stories/201204110665.html> [lastet ned 29. juni 2012]
- Somalia Report (2012, 26. juni). TFG and AMISOM seize Bal'ad. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra <http://www.somaliareport.com/index.php/post/3476> [lastet ned 29. juni 2012]
- Somalia Report (u.å.). Weekly security roundup. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra http://www.somaliareport.com/index.php/post/3487/Weekly_Security_Roundup [lastet ned 4. juli 2012]
- UN News Centre (2012, 2. mai). Somalia: UN expert on human rights urges restoration of justice system. *UN News Centre*. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41905> [lastet ned 29. juni 2012]
- UN Security Council (2012, 1. mai). *Report of the Secretary-General on Somalia*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/283 [lastet ned 29. juni 2012]

- UNDP Somalia, dvs. United Nations Development Program (u.å.). *First judicial training in years commences in Mogadishu*. Nairobi: UNDP. Tilgjengelig fra <http://www.so.undp.org/index.php/Somalia-Stories/First-judicial-training-in-years-commences-in-Mogadishu.html> [lastet ned 29. juni 2012]
- UNHCR Somalia (2012a, mai). *Total IDPs by region May 2012..* Nairobi: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://ochaonline.un.org/OchaLinkClick.aspx?link=ocha&docId=1337858> [lastet ned 29. juni 2012]
- UNHCR Somalia (2012b, 15. mai). *Somali refugees in the region as of 15 May 2012*. Nairobi: UNHCR. Tilgjengelig fra http://data.unhcr.org/horn-of-africa/download.php?id=886.pdf&name=05_May_Somalia_IDPS&Refugees_A3PC.pdf [lastet ned 29. juni 2012]
- UNHRC (2010, 8. mars). *Report of the independent expert on the situation of human rights in Somalia, Shamsul Bari 2010*. New York: UNHRC. Tilgjengelig fra <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/SNAA-83F7NS?OpenDocument> [lastet ned 29. juni 2012]
- Warsameh, Abdurrahman (2010, 17. juni). Mogadishu entrepreneurs braving business in war-weary Somalia. *Xinhua*. Tilgjengelig fra <http://www.istockanalyst.com/article/viewiStockNews/articleid/4225530> [lastet ned 29. juni 2012]
- Weis, Toni (2012a, 28.mai). “The war is changing, not over”: Roland Marchal on Somalia after Afgooye, part one. *Focus On The Horn*. Tilgjengelig fra <http://focusonthehorn.wordpress.com/2012/05/28/the-war-is-changing-not-over-roland-marchal-on-somalia-after-afgooye-part-one-2/> [lastet ned 29. juni 2012]
- Weis, Toni (2012b, 30. mai). “The war is changing, not over”: Roland Marchal on Somalia after Afgooye, part two. *Focus On The Horn*. Tilgjengelig fra <http://focusonthehorn.wordpress.com/2012/05/30/the-war-is-changing-not-over-roland-marchal-on-somalia-after-afgooye-part-two/> [lastet ned 29. juni 2012]
- WHO, dvs World Health Organization (2006). *Health system profile. Somalia*. Tilgjengelig fra <http://gis.emro.who.int/HealthSystemObservatory/PDF/Somalia/Full%20Profile.pdf> [lastet ned 29. juni 2012]
- WHO, dvs World Health Organization (2012, juni). *Somalia emergency weekly health update*. Kairo: WHO. Tilgjengelig fra http://healthsomalia.org/bulletins/somalia_emergency_weekly_health_update_16-29june_2012.pdf [lastet ned 29. juni 2012]
- Wikipedia. *Galmudug* (sist endret 16. april 2012a). Tilgjengelig fra <http://en.wikipedia.org/wiki/Galmudug> [lastet ned 29. juni 2012]
- Wikipedia. *Political situation in Somalia 25 May 2012* (sist endret 25. mai 2012b). Tilgjengelig fra

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Somalia_map_states_regions_districts.png#filehistory . [lastet ned 29. juni 2012]

Muntlige kilder

- District Commissioner in Wadajir (Medina), Ahmed Hassan Adow. Samtale i Mogadishu, 22. februar 2012.
- Internasjonal kilde i Nairobi. E-post 3. juni 2009.
- Internasjonal organisasjon. Samtale i Mogadishu, 23. februar 2012.
- Internasjonale organisasjoner. Samtaler i Nairobi juni 2008, mars 2009, mars 2010, mars 2011 og februar 2012.
- Lokal menneskerettighetsorganisasjon. Samtale i Mogadishu, 22.februar 2012
- Journalist. Samtale i Mogadishu 22. februar 2012.
- Samtaler med somaliske flyktninger i Dadaab-leirene, Kenya, 22.-24. mars 2010.
- Somaliske ressurspersoner. Samtaler i Nairobi juni 2008, mars 2009, mars 2010, mars 2011 og februar 2012.
- Talsmann for Council of Hawiye Elders. Samtale i Mogadishu, 22. februar 2012.